

Координационен механизъм на рефериране и обгрижване на случаи на непридружени български деца и деца-жертви на трафик, завръщащи се от чужбина

1. Въведение

Този механизъм се създава с цел да регламентира конкретните задължения за взаимодействие на ангажираните субекти при завръщането от чужбина и обгрижването на непридружени малолетни и непълнолетни лица, както и деца – жертви на трафик. При прилагането му компетентните институции се ръководят от принципите за зачитане на най-добрия интерес на детето, взаимна информираност на партньорите и помощ, мултидисциплинарен подход на национално и местно ниво, гъвкавост при вземане на решения и поставяне на дългосрочни цели, етика при обгрижване на всеки конкретен случай. Механизмът предоставя възможности за включването му в общинските стратегии за закрила на децата, както и в длъжностните характеристики на професионалистите, ангажирани в неговото изпълнение. Ефективното функциониране на механизма се осигурява чрез създаване на програма за периодично обучение на експертите и снабдяване с наръчници/помагала за действие.

Координационният механизъм е създаден въз основа на националното законодателство за закрила на детето и за борба с трафика на хора и е съобразен с ратифицираните от Република България международни актове. Той е част от Националния план за действие срещу сексуалната експлоатация на деца с търговска цел 2003-2005, а основните принципи на механизма са залегнали и в Националната програма за борба с трафика на хора за 2005г.¹

Координационният механизъм ще се актуализира при необходимост в срок от 12 месеца след неговото официално разпространение. Отчитането на постигнатите резултати ще се извършва от Координационния експертен съвет с координатори ДАЗД и МВР.

2. Система за междуинституционално рефериране на конкретни случаи

Системата за междуинституционално рефериране на конкретни случаи улеснява комплексното, бързо и ефективно проследяване на конкретен случай, след получаване на сигнал от чужбина или от страната и включва системата от органи на национално и местно ниво, които извършват идентифициране, извеждане, рехабилитация и реинтеграция на детето и проследяване на случая.

Системата на централно ниво включва: МВР, ДАЗД, АСП, МОН, МВнР, НКБТХ, МОМ, МОТ и др.

На местно ниво, с център ОЗД, се създават мултидисциплинарни екипи, които включват представители на: РПУ, РИО, РЦЗ, АЗ, НПО, доставчици на социални услуги, и други по преценка на ДСП/ОЗД². В случай, че дете-жертва на трафик е чужд гражданин на територията на Р България се прилага същият КМ, като в него се включва представител на Държавна агенция за бежанците.

3. Етапи на Координационния механизъм

¹ Координационният механизъм подлежи на промяна след създаването на приютите за временно настаняване и подкрепа на децата – жертви, предвидени по ЗБТХ, кризисни звена или доставчици на социални услуги, с цел включването им в този механизъм.

² Този механизъм ще се интегрира със Системата за наблюдение на детския труд, която ще се приложи пилотно в четири района на страната, в съответствие с Програмата на МОТ срещу детския труд и Меморандума за разбирателство между МОТ и Р България, подписан на 22 март 2005г.

Етапите, през които минава, обгрижването на конкретния случай на дете-жертва, са следните:

- установяване на самоличността на детето и проучване на причините за излизане в чужбина или за въвличане в експлоатация;
- проучване на семейната и социална среда на детето с цел предприемане на мерки в най-добрия интерес на детето /реинтеграция, настаняване при близки и роднини и др., предвидени в ЗЗД, рехабилитация на детето чрез включването му в системата на образованието, алтернативно обучение, професионално консултиране и обучение и/или предоставяне на социални услуги/³
- проследяване на случая за определен период, с цел предотвратяване на ново въвличане на детето в трафик или извеждане извън страната, предоставяне на доклад на тримесечие от екип на общинско ниво, ангажиран по конкретния случай;
- задължение на работещия екип да информира партньорите за всяка промяна в обстоятелствата;
- връщащата институция осигурява по възможност максимална информация за здравословното и емоционално състояние на детето, включително и за отношението му към факта, че се завръща в страната си, както и становище на ангажираните професионалисти, работили с детето по време на пребиваването му в страната на дестинация.

4. Сигнали за деца-жертви

Сигнали за случаи на непридружени български лица в чужбина или деца-жертви на трафик се получават от български или чужди компетентни органи.

5. Хипотези на репатриране

5.1 Детето се връща в България след по-продължителен престой в чужбина, което дава възможност да се направи обстойно предварително проучване и оценка на случая.

В тази хипотеза се уведомяват едновременно Д “КИАД”, ДНСП, НСПП към МВР и ДАЗД. Правомощията на компетентните институции са, както следва:

МВР:

- установява или потвърждава самоличността и местоживеенето на детето, семейството, близки и роднини;
- осигурява представител при посрещането, при необходимост и след предварителна договорка със служители на АСП. Когато се налага намеса на служители на МВР, посрещането и съпровождането на малолетни и непълнолетни български граждани се извършва по установения ред;
- пристъпва към установяване на самоличността и местоживеенето на детето, след получаване на информация, чрез ДНСП, ДНСП, СДВР, РДВР;
- изпраща се информация до ДКИАД с копие до ДАЗД, която предприема проучване на социалната и семейна среда по гореизложения ред;

³ НПО, ангажирани в мултидисциплинарния екип, е необходимо да имат лиценз, издаден от председателя на ДАЗД за предоставяне на социални услуги за деца.

- инициира проучване на обстоятелствата около напускането на страната от детето с цел подвеждане под съдебна отговорност на извършителите при наличие на данни за участие на родителите в извеждането на детето с цел трудова и сексуална експлоатация.⁴

ДАЗД:

- уведомява ДСП по местоживееене при наличие на данни или по месторождение на детето с копие до АСП и РПУ;
- уведомява ДСП за организиране на посрещането на детето с копие до МВР и АСП;
- осигурява координацията и взаимодействието между институциите до приключване на реинтеграционния процес или предприемане на мярка за закрила;
- инициира проучване на социалната и семейна среда чрез писмено запитване до съответното ДСП с копие до АСП.

АСП:

- организира представител на компетентното ДСП за посрещане на детето на съответния граничен пункт.

ДСП/ОЗД:

- инициира създаването на мултидисциплинарен екип със специализирани полицейски служители за работа с деца и други професионалисти, по преценка на ДСП;
- изработва социален доклад и план за действие с предложение за предприемане на мерки в най-добрия интерес на детето в максимално кратки срокове.⁵

ДВНМН:

- осигурява съответните специалисти с цел оказване на психологическа и/или социална подкрепа в случай на настаняване на детето в ДВНМН;
- прилага процедурите на Правилника за организацията и работата на домовете за временно настаняване на малолетни и непълнолетни;

Специализирани институции за деца

- В случаите на установена самоличност на детето, съобразно особеностите на случая, то се настанява в специализирана институция съгласно ЗЗД и Наредбата за условията и реда за предоставяне на полицейска закрила на детето.

Родители или лица, които полагат грижи за отглеждането и възпитанието на децата-жертви:

⁴ Посрещането и придружаването на репатрираните от чужбина малолетни и непълнолетни се извършва до съответното структурно звено на МВР по съответния ред.

⁵ Следва да се има предвид, че Планът за действие трябва да предвижда пакет от мерки и услуги и предложение за действията, които следва да се предприемат от институциите, срокове и отговорници за тяхното изпълнение. Планът за действие се съгласува с участниците в мултидисциплинарния екип. Оценката на всеки случай трябва да включва и оценка на риска даденото дете отново да бъде изведено в чужбина или да стане жертва на друга форма на насилие или дискриминация. Държавните институции на национално и областно ниво оказват подкрепа за реализирането на дейностите по плана за действие.

- родителите се информират за всички действия, предвидени в Плана за действие, освен ако това не представлява риск за детето;
- самоличността на родителите се удостоверява съгласно разпоредбите на ЗБДС и ЗМВР.⁶

Подател на сигнал за дете-жертва:

- уведомява се за предприетите действия от страна на компетентните институции.

5.2 Детето се връща в България с минимално предизвестие към българските власти (време, което не позволява да се следва реда по хипотеза 5.1). Проучването и оценката на случая се правят след завръщане на детето. Предвид спешността на предприеманите действия е целесъобразно комуникацията между институциите да се извършва по факс или e-mail.⁷

Правомощията на компетентните институции в тази хипотеза са следните:

МВР:

- установява или потвърждава самоличността и местоживеенето на детето, семейството, близки и роднини;
- осигурява представител при посрещането, особено в случаите на неизвестна самоличност, като изпраща резултата от проучването на компетентната институция с копие до ДАЗД и АСП;
- в случаите на непотвърдена самоличност, детето се съпровожда до най-близкото структурно звено на МВР /ПУ, РПУ, РДВР/ или до най-близкия ДВНМН до граничния пункт, на който детето е посрещнато. Уведомяват съответните ДСП по настоящ и постоянен адрес на детето /с копие до ДАЗД и АСП/ за започване на проучване и предприемане на мерки за закрила. След събиране на достатъчно данни за месторождението на детето или местонахождението на родителите се уведомяват съответните ДСП, РПУ с копие до ДАЗД и АСП за предприемане на мерки за закрила на местно ниво;
- в случаите на установена самоличност на детето, то се настанява в специализирана институция съгласно Закона за закрила на детето.⁸

ДАЗД:

⁶ В случай на предприемане на мерки за закрила на детето или връщане на детето на родителите, следва да се ползва системата за социална подкрепа на конкретния случай.

⁷ Спецификата на хипотезата изисква спешни действия при наличието на минимална информация от различни институции, паралелни процедури, уредени в различни нормативни актове, което изисква по-задълбочено познаване на нормативната уредба с цел посрещане на нуждите и защита на най-добрия интерес на детето. Тази специфика налага посрещането на децата, върнати по тази хипотеза, и обгрижването им до включването на останалите органи по закрила, да се извършва от органите на МВР /тази част от механизма ще бъде изменена със създаването на приюти за временно настаняване на лица, жертви на трафик съгласно ЗБТХ/ или кризисно звено на общинско ниво.

⁸ Посрещането и придружаването на репатрираните от чужбина малолетни и непълнолетни се извършва до съответното структурно звено на МВР по съответния ред.

- уведомява ДСП по местоживееене при наличие на данни, или по месторождение на детето с копие до АСП и РПУ;
- осигурява координацията и взаимодействието между институциите до приключване на реинтеграционния процес или предприемане на мярка за закрила.⁹

6. Система за социална подкрепа на конкретни случаи

По отношение на местопребиваването на детето след завръщането му в страната на произход се очертават две хипотези:

6.1. След връщане на детето в България то се настанява в специализирана институция за деца или приют за временно настаняване по Закона за борба с трафика на хора

- **Компетентни институции и функции**

МВР; ДАЗД и АСП

- Координация и методическа подкрепа.

ДСП/ОЗД по настоящ адрес на детето

- извършаване на социална работа с детето;
- извършане на социално проучване;
- изготвяне на краткосрочни и дългосрочни планове за действие;
- информирание и пренасочва на информацията по случая към ДСП/ОЗД по настоящия адрес на детето /срок от 1 седмица/ в случай на преместване на детето в друго населено място;
- проучване и изготвяне на социален доклад с мнение за възможностите за продължаване на вече изработения реинтеграционен план; предлагане на нови мерки в случай на необходимост;
- информирание на МВР с копие до ДАЗД и АСП и подателя на сигнала за всяка промяна в обстоятелствата;
- изготвяне на тримесечни доклади за всеки случай на върнато дете съвместно с мултидисциплинарните екипи на местно ниво до приключване на реинтеграционния план или предприемане на дългосрочни мерки за закрила;
- сътрудничество и непрекъснат обмен на информация с други ДСП/ОЗД, ангажирани по случая, с оглед гарантиране на най-добрия интерес на детето.

Мултидисциплинарен екип на местно ниво

- Изготвя тримесечни доклади за всеки случай на върнато дете относно моментното състояние и планираните действия по случая под ръководството на ДСП/ОЗД.¹⁰

⁹ Когато детето изрази несъгласие за връщането му в семейна среда и/или е жертва на насилие в семейството и/или съществува сериозна опасност от увреждане на неговото физическо, психическо, нравствено, интелектуално и социално развитие за живота и здравето на детето, незабавно следва да бъдат предприети действия за настаняване на детето извън семейството съгласно ЗЗД. В този случай се уведомяват компетентните органи за провеждане на разследване.

¹⁰ Допуска се да бъдат ангажирани повече от един мултидисциплинарни екипи в зависимост от спецификата на конкретния случай.

Други

- Представители на РЦЗ, РИО на МОН с оглед включването на детето в различни реинтеграционни програми и програми с цел превенция на повторно извеждане.¹¹

6.2. Детето се връща на носителите на родителски права, настойници и попечители или близки и роднини, при които детето е настанено по реда на Закона за закрила на детето. В тези случаи връщането на детето се извършва при:

- Установена и потвърдена самоличност на детето и на носителите на родителски права, настойници и попечители или близки и роднини;
- Наличие на документ за упражняване на родителски права /напр. удостоверение от служба ГРАО, че лицата не са лишени от родителски права/ или полагане на грижи;
- Наличие на становище на ДСП/ОЗД по настоящия адрес на носителите на родителски права, настойници и попечители или близки и роднини /извън случаите на спешно връщане на детето/.

Компетентни институции и функции

МВР; ДАЗД и АСП

- Координация и методическа подкрепа.

ДСП/ОЗД по настоящ адрес на детето

- извършаване на социална работа с детето;
- извършване на социално проучване;
- изготвяне на краткосрочни и дългосрочни планове за действие, които могат да включват мерки за подкрепа на семейството с оглед риска от повторно извеждане или въвличане в трудова и сексуална експлоатация;
- информиране и пренасочване на информацията по случая към ДСП/ОЗД по настоящ адрес /срок от 1 седмица/ в случай на преместване на семейството в друго населено място;
- проучване и изготвяне на социален доклад с мнение за възможностите за продължаване на вече изработения реинтеграционен план; предлагане на нови мерки в случай на необходимост;
- информиране на МВР с копие до ДАЗД и АСП и подателя на сигнала за всяка промяна в обстоятелствата.¹²
- изготвяне на тримесечни доклади за всеки случай на върнато дете съвместно с мутлидисциплинарните екипи на местно ниво за моментното състояние и

¹¹ **Забележка:** Възможна е и хипотеза за дете, жертва на трафик, което е чужд гражданин, с двойно гражданство или без гражданство. Съгласно чл. 2 от Конвенцията на ООН за правата на детето, държавите - страни по Конвенцията, зачитат и осигуряват правата, предвидени в нея, на всяко дете в пределите на своята юрисдикция, без каквато и да е дискриминация, независимо от расата, цвета на кожата, пола, езика, религията, политическите или други възгледи, националния, етническият или социалният произход, имущественото състояние, инвалидността, рождението или друг статут на детето или на неговите родители или законни настойници. В тези случаи следва да бъдат предприети действия от съответните ДСП/ОЗД по местонахождение на детето. Действията се изразяват в подкрепяща работа, насочена към гарантиране на физическото и психическото здраве на детето, неговите права и интереси.

¹² В реинтеграционния процес, в зависимост от спецификата на случая, е възможно да бъдат привлечени представители на МКБППМН и на консултативните центрове към тях за предприемане на действия по ЗБППМН.

планираните действия по случая до приключване на изпълнението на реинтеграционния план или предприемане на дългосрочни мерки за закрила;

Мултидисциплинарен екип на местно ниво

- участва в изготвянето на тримесечни доклади за всеки случай на върнато дете относно моментното състояние и планираните действия по случая под ръководството на ДСП/ОЗД.

Използвани съкращения в Координационния механизъм

КМ	Координационен механизъм
ДАЗД	Държавна агенция за закрила на детето
МВР	Министерство на вътрешните работи
ДНСП	Дирекция Национална служба “Полиция”
НСБОП	Национална служба “Борба с организираната престъпност”
НСГП	Национална служба “Гранична полиция”
Д”КИАД”	Дирекция “Координация и информационно-аналитична дейност”
РДВР	Регионална дирекция на вътрешните работи
СДВР	Столична дирекция на вътрешните работи
РПУ	Районно полицейско управление
ПУ	Полицейско управление
ДВНМН	Дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни
МВнР	Министерство на външните работи
МОН	Министерство на образованието и науката
РИО	Регионален инспекторат по образованието
МЗ	Министерство на здравеопазването
АСП	Агенция за социално подпомагане
ДСП	Дирекция “Социално подпомагане”
ОЗД	Отдел за закрила на детето
АЗ	Агенция по заетостта
НКБТХ	Национална комисия за борба с трафика на хора
ЗЗД	Закон за закрила на детето
ЗБТХ	Закон за борба с трафика на хора
ООН	Организация на обединените нации
МОМ	Международна организация по миграция
МОТ	Международна организация по труда
НПО	Неправителствени организации